

УДК 378.14

В.Ф. Чебукіна,
Викладач,
завідувач відділення,
Херсонський
політехнічний коледж
Одеського національного
політехнічного університету
hptk_econom@ukr.net

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗІ СЛАБКО ВСТИГАЮЧИМИ СТУДЕНТАМИ НА ВІДДІЛЕННЯХ КОЛЕДЖУ

В.Ф. Чебукіна. *Удосконалення методів організації навчальної та позанавчальної роботи зі слабо встигаючими студентами на відділеннях коледжу.* Завданням статті є оновлення та розширення знань, формування нових професійних компетентностей в психолого-педагогічній діяльності. Вивчення педагогічного досвіду колег щодо роботи зі слабо встигаючими студентами. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу на відділенні.

V.F. Chebukina. *Improving of methods of academic and extracurricular work with weak students on the departments of the college.* The task of the article is to update and expand knowledge, formation of professional competencies in psychological and educational activities. The article contains study of colleagues teaching experience as for working with weak students. Offers for improving of studying and educational process in the department are worked out.

Вступ. Головною метою психолого-педагогічної роботи зі студентською молоддю є створення у вищих навчальних закладах освіти певних умов для позитивно орієнтованої соціалізації особистості, яка сприяє соціальному розвитку та самореалізації молодого покоління в інтересах особистості та суспільства.

Виховання фізично та морально здорової людини, яка здатна визначати та творчо виконувати пріоритетні фахові завдання; формування соціально активної, самостійної особистості, яка в поєднанні з професійною майстерністю та ініціативністю проявляє оптимізм, навички позитивного мислення; надання знань законів соціально-економічного розвитку суспільства, володіння методами управління колективом на підприємстві з урахуванням соціальних потреб суспільства - ці та інші риси молодого спеціаліста формуються в процесі проведення психолого-педагогічної роботи у коледжі, активної взаємодії всіх структур виховання та студентського самоврядування закладу вищої освіти.

Матеріал і результати дослідження.

Проблема виховання у вищій школі - це по суті проблема саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення особистості студента, яка вирішується, перш за все, завдяки створенню у суспільстві суб'єктивних і об'єктивних умов, що спонукають молоду людину формувати в собі необхідні якості за допомогою викладача і в процесі самовиховання.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день обстановка у вищій школі потребує актуалізації, інтенсифікації психолого-виховної роботи в студентському середовищі. Серед контингенту учнів, які вступили до коледжу, спостерігається суттєве зниження рівня знань, недостатня сформованість умінь та навичок самостійної праці.

Питання неуспішності студентів вирішували багато вітчизняних вчених: В.В. Воронов, С.В. Кульневич, Г.К. Селевко, А.Г. Селевко, С.Д. Поляков, Н.Є.Щуркова, В.Ю. Питюков, А.П. Савченко, О.О. Осипова та ін.

Незважаючи на загальновідомі рекомендації щодо попередження та подолання відхилень у поведінці та навчальній діяльності студентів, ця проблема продовжує існувати і сьогодні.

Якщо проаналізувати діяльність соціального педагога, викладачів коледжу зі слабковстигаючими студентами, то можна визначити напрями подальшого вдосконалення даної роботи.

Мета дослідження: вивчення психолого-педагогічної діяльності з невстигаючими студентами в умовах навчального закладу.

Проблема дослідження: дослідити, як організовується навчальна та позанавчальна робота зі слабковстигаючими студентами на відділеннях коледжу.

Навчальна та позанавчальна робота сприяє забезпеченню безперервності навчально-виховного процесу і є однією з важливих умов здійснення комплексного підходу до розвитку й виховання студентської молоді. Така робота продовжує і доповнює навчання на заняттях і організовується відповідно до тих закономірностей, принципів і вимог, що і навчальний процес.

За даними вчених приблизно 12,5% студентів відчувають труднощі в навчанні, що значною мірою ускладнює роботу викладача.

У зв'язку з цим зростають вимоги до сучасного викладача. Він повинен бути організатором і керівником пізнавальної діяльності студентів, уміло керувати процесом навчання. Викладачам, які працюють на 1 курсі, доводиться продовжувати навчати їх необхідним прийомам розумової діяльності й насамперед учити працювати самостійно,

формувати взаємовідносини з одногрупниками, з викладачами, адаптувати їх до нових умов навчання.

Процес здобуття професійних знань та умінь на сучасному етапі ускладнюється ще тим, що постійно зростає обсяг інформації, яку повинен засвоїти студент, зменшується кількість годин, відведених на вивчення дисциплін, відповідно збільшується обсяг матеріалу, який слід опрацювати студенту в позанавчальний час.

Дослідження показують, що слабковстигаючі, слабо вмотивовані студенти мають низький самоконтроль, внутрішню недисциплінованість, неухважність до інших. Їх діяльність хаотична, вони часто розгублюються, не вміють організувати свій час і порядок виконання справ. У іногородніх студентів висока самодисципліна в школі значно знижується при переїзді до гуртожитку іншого міста, що пов'язано зі зменшенням впливу батьківського контролю та недостатнім викладацьким контролем.

Студенти, що не встигають, за характером їх розумової діяльності поділяють на наступні групи:

1-а, з низькою якістю пізнавальної діяльності та позитивним відношенням до навчання;(Закликати до їх совісті, почуття обов'язку – безрезультатно. Вони можуть багато працювати, бути старанними, але для успішного навчання їм не вистачає пізнавальних сил. Тому головне в роботі з ними – навчати вчитися, формувати прийоми пізнавальної діяльності: створювати проблемні ситуації, викликати первинні інтереси і закріпити їх, перетворити в стійкі, виявляти щире зацікавлення в успіхах студента, підтримувати його бажання знати більше, будувати позитивне відношення з групою.)

2-а, з високою якістю пізнавальної діяльності та негативним відношенням до навчання;(В силу різних причин їх інтереси знаходяться за межами навчального закладу, вони відвідують заняття без всякого бажання, уникають активної пізнавальної діяльності, вступили до коледжу за бажанням батьків; не подобається спеціальність, про яку ще не мають ніякого уявлення та інші причини. Задача викладача – виробити позитивну самооцінку, підтримати впевненість у власних силах, створювати проблемні ситуації, розв'язання яких буде цікавим та викличе пізнавальний інтерес)

3-а, з низькою якістю пізнавальної діяльності та негативним відношенням до навчання.

На думку Ю. Бабанського, причинами неуспішності студентів є:

- Низька ефективність та інтенсивність навчальної діяльності – 18%;
- Пропуски занять, негативне ставлення до навчання – 14%;
- Слабка воля, недисциплінованість - 8%;

- Несформованість знань, умінь та навичок – 11%;
- Низький рівень пізнавальної діяльності – 27%;
- Слабкий тип нервової системи, слабе здоров'я, втомлюваність – 9%;
- Дефіцит любові та піклування батьків, негативний вплив сім'ї, однолітків – 13%.

Знаючи справжні причини неуспішності студентів, викладач кожній групі може надати відповідну допомогу. Труднощі полягають у тому, що неможливо дати викладачам точну, універсальну методичну пораду.

Слід в процесі спілкування зі студентами виявити, перш за все, причини відставання студента в навчанні;

а) не встигає зафіксувати новий матеріал(флегматичний тип темпераменту), не розуміє тексту, не може відтворити визначення понять, формул, доведень, як результат - неповні, нелогічні конспекти лекцій, невиконані своєчасно практичні роботи;

б) не може пояснити в чому складність завдання, як результат - не може навіть поставити питання що незрозуміло, відсутність спроб знайти правильну відповідь - відсутність мотивації;

в) пасивність і відволікання в ті моменти заняття, коли триває пошук, потрібні напруження думки, подолання труднощів - недостатній рівень вихованості;

г) відсутність самоконтролю, незацікавленість у майбутній професії;

д) недоліки фізичного та психічного розвитку (слабке здоров'я, нерозвинені пам'ять і мислення, відсутність навичок навчальної праці);

е) недоліки в діяльності навчального закладу (відсутність у групі атмосфери поваги до знань, недоліки в методиці викладання, недостатня організація індивідуальної та самостійної роботи студентів, байдужість і слабка підготовка викладача);

ж) негативний вплив атмосфери в сім'ї (низький матеріальний рівень життя сім'ї, негативне ставлення батьків до навчання, відрив студентів від навчальної праці та ін.).

Залежно від виду відставання у навчанні викладачі циклових комісій відділень проводять відповідну навчальну роботу зі студентами щодо його усунення.

Подоланню епізодичного відставання сприяють:

– консультації щодо раціоналізації навчальної праці (на виховних годинах розглядаємо питання раціонального використання часу та організації навчання і відпочинку);

– посилення контролю за щоденною працею студентів з боку викладача;

- індивідуальні завдання з вивчення пропущеного, використовуючи Інтернет-мережу;

- систематичний контроль за виконанням заданого.

Для подолання стійкого відставання з однієї дисципліни чи дисциплін одного профілю викладачі впроваджують:

- інноваційні методи викладання дисципліни (з використанням презентацій, схем-конспектів, прикладів з життя і практики бухгалтера, технолога, економіста; проведення ділових ігор; екскурсій на виробництво, моделювання виробничих ситуацій, презентацій; застосування проектного методу навчання);

- використання ігрових елементів під час проведення практичних занять;

- індивідуальний підхід до роботи зі студентами, віднесеними до спеціальної медичної групи;

- доступне розкриття навчального матеріалу, розвиток мислення студентів;

- диференціювання завдань з усунення прогалин у знаннях;

- спеціальне повторення недостатньо засвоєних тем, робота над помилками (після модульного контролю);

- заходи, спрямовані на розвиток інтересу до навчального предмета.

Одним із шляхів подолання неуспішності є додаткові заняття з невстигаючими студентами. Переважно вони є індивідуальними, а іноді проводяться з групою 3-5 осіб, які мають ті самі прогалини в знаннях. Більшість додаткових занять добровільні, але в окремих випадках вони є обов'язковими, їх проводять за призначенням викладача.

Методи і прийоми занять з такими студентами різноманітні і водночас суто індивідуальні. Зі студентами, які повільно засвоюють суть матеріалу, не відразу знаходять спосіб розв'язання завдань, викладачі працюють більше, повільнішими темпами. Перевіряючи виконане завдання, від студента вимагають пояснення, просять обґрунтувати відповідь, навести відповідний приклад. З часом пропонується новий вид роботи з поступовим ускладненням її від заняття до заняття. Запропоновані завдання оцінюються лише позитивно, що дозволяє зацікавити студента та закріпити мотивацію до навчання. Постійно на додаткових заняттях створюється ситуація успіху.

Психологія вважають, що частину названих проблем можна подолати, використовуючи інноваційні педагогічні технології, активні методи навчання, залучення студентів в клуби за інтересами, створення

дослідних груп, тісний зв'язок з виробництвом, комп'ютеризацію навчання тощо. Подоланню причин неуспішності сприяють:

- педагогічна профілактика - пошуки оптимальних педагогічних систем, методів і форм навчання, нових педагогічних технологій, проблемне, програмоване навчання, комп'ютеризація навчання;

- педагогічна діагностика - систематичний контроль та оцінювання результатів навчання, своєчасне виявлення прогалин у знаннях (проведення бесід зі студентами, батьками, спостереження за студентами, їх тестування, аналіз результатів, підбиття підсумків на раді профілактики відділення);

- педагогічна терапія - заходи з метою подолання відставань у навчанні (проведення додаткових занять, консультацій);

- педагогічне виховання - налагодження індивідуальної виховної роботи зі студентом, співпраці з батьками.

Робота зі студентами, що не встигають може відбуватися як на заняттях, так і в позанавчальний час.

При цьому стратегія викладача наступна:

1. При викладанні нового матеріалу (індивідуальна робота під час аудиторних занять);

- перевіряти протягом заняття ступінь розуміння студентами основних елементів навчального матеріалу, спираючись саме на тих студентів, які мають низький рівень навчальних досягнень:

- заохочувати і стимулювати студентів, які не встигають;

- застосовувати різні методи вивчення нового матеріалу (виконання завдань за картками або перфокартами типу: за змістом господарських операцій скласти кореспонденції рахунків; відновити зміст господарських операцій; вказати первісні документи для оформлення відповідних операцій тощо, складання питань до теми, яка вивчається на занятті (при роботі з підручником)).

2. Контролюючи самостійну роботу студента:

- навчити умінню планувати роботу, застосовувати принципи діалектики та наукової абстракції, постійно контролювати їх виконання;

- підбирати до самостійної роботи завдання щодо усунення помилок, допущених у відповідях під час контролю знань;

- перевіряти ступінь розуміння інструкцій слабовстигаючими студентами, наявність прикладів розв'язання задач в методичних вказівках до СР;

- контролювати обсяг самостійної домашньої роботи з метою ліквідації перевантаження студентів, особливо слабких.

3. Для запобігання неуспішності студентів необхідно використовувати:

- індивідуальний підхід до кожного студента, створення атмосфери доброзичливості при опитуванні, дозволити більше часу готуватися біля дошки, запропонувати приблизний план відповіді, стимулювати, підбадьорювати, хвалити;

- спеціально пропрацьовану систему домашніх завдань, дозволити користуватися довідниками, наочними посібниками, опорними конспектами для з'ясування суті проблеми;

- робота класного керівника з батьками, робота Ради профілактики на відділенні;

- заохочення успішних студентів за допомогу та підвищення відповідальності слабовстигаючим студентам з метою формування кращих результатів успішності та якості навчання в групі (робота за методом «Студент-студент»);

- методичне забезпечення практичних та курсових проектів (робіт) з детальними прикладами та поясненнями, прораховані завдання-прикладні;

- контроль знань проводити за тестами різного рівня складності.

Завдання викладача коледжу - розкрити майбутні перспективи обраної професії, її позитивні сторони, допомогти виховати любов до обраної професії, сформувати позитивну професійну мотивацію.

Що стосується вимог до особистісних якостей викладача, то для налагодження оптимальних стосунків зі студентами він має володіти такими рисами:

1. Об'єктивність в оцінці знань, поважне ставлення до студентів і терпіння, доброзичливість, вимогливість, зацікавленість в успіхах студентів.

2. Викладач має володіти також професійними вміннями, дотримуватись логічної послідовності у висвітленні матеріалу, викладати матеріал ясно, доступно, роз'яснювати складні положення, виокремлювати головні моменти, вміти викликати та підтримати інтерес аудиторії до предмету.

3. Студент має сприйматись викладачем як суб'єкт навчання, їх взаємодія має будуватись на основі діалогічного підходу. Саме це дає змогу зрозуміти один-одного і є найкращим способом взаємодії, а також допомагає задовольнити особисті потреби і інтереси всіх учасників навчального процесу.

4. Кожен викладач повинен оволодіти певним рівнем комп'ютерної грамотності та сучасної інформаційної культури. Це тим більше стає актуальним, тому що безпосереднє використання комп'ютерної технології

спрощує викладання цілого ряду дисциплін та контроль знань. За допомогою комп'ютера також легше проводити індивідуальне навчання.

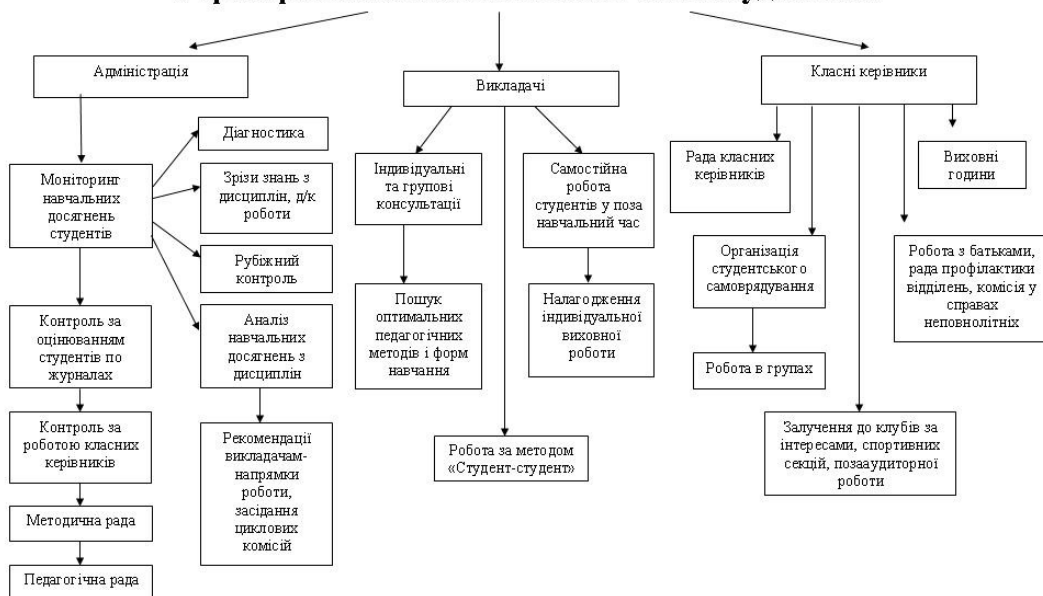
5. Ще однією невід'ємною складовою характеристики викладача є рівень його педагогічної культури. В індивідуально-особистісному аспекті вона розглядається як вияв сутнісних властивостей особистості, професійної діяльності і спілкування педагога.

Головне в роботі викладача – створити на заняттях ситуацію успіху, яка допоможе сильному студенту реалізувати свої можливості в більш складній діяльності, а слабкому – виконати посильний об'єм роботи.

Висновки. Таким чином основними завданнями викладачів відділення в роботі зі слабковстигаючими чи невстигаючими студентами залишається:

- 1) з'ясування можливих причин неуспішності й по можливості нейтралізувати їх;
- 2) допомога студентам у плануванні режиму дня, забезпечення тісного контакту із батьками для того, щоб вони могли за необхідності надати допомогу;
- 3) створення ситуації успіху відстаючим студентам;
- 4) навчання студентів прийомам самостійної роботи;
- 5) організація постійного контролю над їхньою навчальною діяльністю;

Форми роботи зі слабковстигаючими студентами

- б) організація систематичних додаткових занять;

- 7) індивідуалізація роботи з ними на уроках, а також виконання домашнього завдання;
- 8) знаходження оптимального поєднання допомоги з боку інших встигаючих студентів.

Література

1. Вища освіта і Болонський процес [Текст]: Навч. програма. - Київ - Тернопіль. - К.: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2006. - 18 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. - К.: ЦНЛ, 2003. - 314 с.
3. Гельмонт, А.М. Про причини неуспішності та шляхи її подолання. М., 2004.
4. Закон України про вищу освіту [Текст]: Освіта.- Х.: 2002. - №12-13. - 5-12 с.
5. Лисенко, Л.В. Педагогічні умови забезпечення професійно-орієнтаційної роботи в студентській групі [Текст]: Автореф. дис. канд. пед. наук.- Х.: 1998.-16с.
6. Научитель, Е. Д. Адаптация студента в ВУЗе. [Текст]: Е. Д. Научитель. Практична психологія та соціальна робота. - Х.: 2011. - №7. - 21-23 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті [Текст]: Освіта України.-К.: 2001. - 18 липня.-№29,-с.4-7.
8. Резник, Т. І. Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів-першокурсників [Текст]: Т. І. Резник. Практична психологія та соціальна робота. - Х.: 2002. - № 1. - 1-3 с.

Надійшла до редакції 11.12.2015